

30 ΣΕΠ. 2006

Πολυπολιτισμός και ευρωπαϊκή κοινωνία

του Νικ. Α. Γ. Διναρδάτου

Αφορμή γι' αυτό το κείμενο μου δίνει ένα μικρό βιβλίο που κυκλοφορεί αυτόν τον μήνα στην Αμερική και στην Αγγλία με τον τίτλο «Murder in Amsterdam» και υπό-τίτλο The Death of Theo van Gogh and the Limits of Tolerance (Φόνος στο Άμστερνταμ. Ο Θάνατος του Τέο βάν Χόχ και τα Όρια της Άνεκτικότητας), Penguin Press, New York & Atlantic Books, London. Ο Economist, το γνωστό διεθνές πολιτικό και οικονομικό περιοδικό, το χαρακτηρίζει splendid, λαμπρό, θαυμάσιο. Τό έχει γράψει καθηγητής του Bard College της Νέας Υόρκης, γεννημένος και μεγαλωμένος στην Ολλανδία, ο Ian Buruma.

Η ανάγνωση του βιβλίου προκαλεί απρόβλεπτες και αλλόκοτες σκέψεις και αισθήματα. Από την αρχή ως το τέλος παρακολουθείς την εκτύλιξη μιας τραγωδίας που δεν καταλήγει σε κάθαρση. Πουθενά δεν διαφαίνεται φως. Καμιά δέν διακρίνεται διέξοδος. Μένει στο τέλος μία πολύ πικρή γεύση, όπως λένε.

Ο Buruma, μετά τον φόνο του βάν Χόχ, γνωστού του, Ολλανδού συγγραφέα και σκηνοθέτη, από έναν «όργισμένο» Ολλανδό μαροκινής καταγωγής, θεόληπτο μουσουλμάνο, έπληξε στην Ολλανδία αναζητώντας απαντήσεις. Η μόνη σίγουρη διαπίστωση που κάνει είναι πως η Ολλανδία έχει αλλάξει, όπως έχει αλλάξει η Ευρώπη και άλλου. Αίτια της αλλαγής αυτής είναι η μετανάστευση. Η Ολλανδία με το πνεύμα ανεκτικότητας, που αποτελεί παράδοσή της, ένστερ-νίσθηκε, για χάρη των μεταναστών, τους οποίους έδεχθηκε κατά κύματα, την πολυπολιτισμικότητα (τί άχαρη λέξη!). Έδεχθηκε Ινδονησίου και Σουριναμέζους από τις πρώην αποικίες της και κατά τη δεκαετία του '80 και ύστερα πλημυρίδα «φιλοξενούμενων εργατών» από την Τουρκία και το Μαρόκο. Παρ' όλο που αυτοί δεν προορίζονταν για να μείνουν, έμειναν. Έτσι έμεινε και ο πατέρας του Μοχάμεντ Μπουγερί, του δολοφόνου του βάν Χόχ.

Από εκεί και πέρα όλα είναι δυσνόητα. Πώς να άνεχσαι μία αυξανόμενη μειονότητα, που γίνεται όλο και πιο μισαλλόδοξη; Γιατί ένας νέος, γεννημένος στην Ολλανδία, κάποιον μορφωτικού επιπέδου και κοινωνικής αποδοχής, μεταλλάσσεται σε χέρι του Άλλάχ; Γιατί οι Μουσουλμάνοι υποστηρικτές του σεβασμού του ολλανδικού νόμου να χρειάζονται είκοσιτετράωρη αστυνομική φύλαξη και προστασία; Πώς ή Χίρσι Άλι, μουσουλμάνο πρόσφυγας από τη Σομαλία, προκόβει στην Ολλανδία, συνεργάζεται με τον Τέο βάν Χόχ στην παραγωγή του τηλεοπτικού φίλμ «Υποταγή» (κήρυγμα εναντίον της θέσεως της γυναίκας κατά τον μουσουλμανικό νόμο), πολεμάει την πολυπολιτισμικότητα πιστεύοντας πως είναι λάθος: «είναι επικίνδυνο οι άνεκτικοί και φιλεύθεροι να δέχονται τους μισαλλόδοξους και ανελευθέρους»;

Από τις πάμπολλες παρατηρήσεις και σκέψεις πολλών με τους οποίους συνομίλησε ο Buruma θά αναφέρω μόνο μία ενός διανοούμενου (τό όνομά του δεν μάς λέει τίποτε, μάς λένε πολλά αυτά που είπε): «... Τόν ανησυχεί η πιθανότητα η Τουρκία με 68 εκατομμύρια Μουσουλμάνους να ένωθει με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Γιατί, κατά την άποψή του, αυτό θά έσήμαινε το τέλος της Ευρώπης, όχι ως γεωγραφικής ενότητας, αλλά ως μιας κοινότητας αξιών που γεννήθηκαν από τον Διαφωτισμό».

Μία άλλη κοινωνία που έκαμε την πολυπολιτισμική έπι-λογή είναι η Βρετανική. Με συνέπεια σήμερα όλοκληρες γειτονίες, μεγάλα τμήματα πολλών βρετανικών πόλεων νά μη διαφέρουν σε τίποτε από τό Καράτσι. Κι άς μη λησμονούμε ότι οι τρομοκράτες, που άνατίναξαν τούς σταθμούς του Underground στό Λονδίνο, με άποτέλεσμα νά σκοτωθούν δύο περίπου εκατοντάδες καθημερινών άθώων πολιτών, ήταν γέννημα και θρέμμα αυτού του πολυπολιτισμού. Γράφει ό Άλβανός συγγραφέας Γκαζμέντ Καπλάνι, μετανάστης ό ίδιος, που σπούδασε και ζή στην Ελλάδα: «... Σήμερα βλέπουμε πως ειδικά στην Αγγλία και την Ολλανδία άνακαλύπτουν πανικόβλητοι πως οι κοινωνίες τους έχουν διαρρηθεί σε "πολιτισμικές νησίδες" που δέν έχουν καμμία έπαφή μεταξύ τους» (ΤΑ ΝΕΑ, 22-8-2006).

Κάτι πρέπει νά γίνει. Κάνω τούς έξης συλλογισμούς. Ό λόγος ύπάρξεως μιας κοινωνίας είναι νά εξασφαλίζει την «καλή ζωή» στά μέλη της. Τι θά πει όμως «καλή ζωή»; Σχετικά ύπάρχει χωρίς τέλος σειρά φιλοσοφικών και πολιτικών προτάσεων με άφετηρία την «ευδαιμονία» του Άριστοτέλη. Στή Διακήρυξη της Άνεξαρτησίας των Ηνωμένων Πολιτειών (1776) αναφέρεται ως ένας από τούς σκοπούς της The pursuit of happiness (ή έπιδιώξη της ευτυχίας). Ό καθηγητής Ralf Dahrendorf, Γερμανός κοινωνιολόγος και πολιτικός, γράφει: «... οι άνθρωποι έχουν την τάση νά επιδιώκουν την ευτυχία κατά πολύ παράξενους και διαφορετικούς τρόπους, με την άσκητική έγκράτεια και με τίς ευχάριστες άδυναμίες, με τό φούσκωμα της σπουδαιότητάς τους και με την άφοσίωσή τους στις άνάγκες τών άλλων, με την άναζήτηση της αλήθειας και με την άναζήτηση της άλλαγής (Life Chances, Λονδίνο, 1979).

Γιά τόν σκοπό αυτού του άρθρου λέμε πως ή «καλή ζωή» είναι όπως την άντιλαμβάνεται ό καθένας και μία κοινωνία έχει ύποχρέωση νά του την εξασφαλίζει στόν άνώτερο δυνατό βαθμό, μέσα βεβαίως στό πλαίσιο τών ρυθμίσεων της λειτουργίας της. Ό κοινωνικός περίγυρος πάντως, μέσα στόν όποϊον αυτό μπορεί νά έπιτευχθεί, έχει μερικά άυτόνομητα χαρακτηριστικά. Το πρώτο είναι ή έλευθερία και ή άπαλλαγή από τόν φόβο. Στίς ευρωπαϊκές, πολυπολιτισμικές κοινωνίες ύπάρχει άσφαλώς έλευθερία, σε πολύ μεγάλο βαθμό μάλιστα (με τάση όμως περιορισμού πρós άυτοπροστασία της). Άλλά ύπάρχει και πολύ έντονος ό φόβος. Στήν Ολλανδία και τη Βρετανία ό φόβος είναι κυρίαρχος. Αυτό που έξοργίζει τόν Άφριν Έλλιάν, Ολλανδό διανοούμενο, γεννημένο στην Τεχεράνη, δέν είναι τόσο ή άδυναμία τών μη Δυτικών μεταναστών νά κατανοήσουν και νά συμμορφωθούν πρós τούς νόμους, που έγγυώντα την έλευθερία τους, όσο ή άποτυχία, ή άνικανότητα τών Ευρωπαίων νά εκτιμήσουν αυτό που έχουν.

Μία τελευταία παρατήρηση, αυτή και προληπτικά πρós άυτοπροστασία μου. Προέρχεται από την πλευρά τών φίλων του Τέο βάν Χόχ: «Αυτό που μιρίζει σαπίλα είναι ή άποτυχία μιας γενιάς άλαζόνων Σοσιαλδημοκρατών νά δούν τό άναδυόμενο "δράμα του πολυπολιτισμού" και νά καταγγέλλουν ως ρατσιστές αυτούς που τό έβλεπαν».